

פרק ד' - גלות הערב רב

עא

ואעתיק שני ענפים עיקריים. אע"פ שבחיצוניותם נראים דומים אבל המוסר השכל והלימוד שונים זה מזה.

אוצר החכמה

אחד, הנה נתגלגל לידי מכתב של הגאון ר' שמואל דוד הכהן מונק ז"ל שהיה רב של הקהלה החרדית בעיר חיפה, והיה חבר בנטו"ק, וכתב מאמרים רבים בגליון החומה, והוא המחבר של הקונטרס בעילום שם "באין חזון" חליפת מכתבים ומשא ומתן בענין הבחירות. וכה הוא כותב אל הגאון ר' אהרן קצנלבוויגן ז"ל במכתב הנושא את התאריך ב' אלול תשכ"ח לפ"ק.

יהא שלמא רבה מן שמיא וחיים למע"כ הרה"ג כמהר"ר אהרן הלוי קצב"ג שיחי' לאוי"ט.

אחדשה"ט כמשפט,

אחרי שיחתנו חזרתי עוד והתבוננתי בענינים, ובלי נדר כאשר אעצר כח אבוא לירושלם אולי בשבוע הבעל"ט, אך אבקש שיכין לי מקום לינה, כי כעת אין כחי אחי להלוך הרבה או לנסוע בחצי לילה.

והנה שורש הדברים הוא, כי אחרי המלחמה העולמית הראשונה יסד מהר"ר חיים ז"פ זצ"ל את בסיס היהדות החרדית על ענין ההתבדלות, ונצטרף לזה בהמשך הזמן (ע"י ר' עמרם נ"י) ענין חובת המחאה, אשר שני יסודות הללו כמעט הגדירו את מהות היהדות החרדית.

והנה פשיטא שההתבדלות הוא בין אור לחושך, ר"ל אנחנו צריכים להיות לומדי תורה ומדקדקים במצות וזה עצמו עיקר ההבדל, אלא לחזוק ההבדל צריכים גדרים וסייגים, שהן בגדר סייג לתורה והכשר מצוה, וכ"ש ענין המחאה שהמוחה עצמו צריך שיהא אדם כשר והגון ביותר.

ובהמשך הזמן נעשה הסייג עיקר, ונשתכח העיקר ונעשה טפל, ולא עוד אלא שבעוה"ר יש בינינו כאלה שעשו מזה שיטה, וחשיבות האדם נמדרת כפי חזק ההתבדלות והמחאה בלא התחשבות עם מצבו בתורה ויר"ש.

וכאשר גדלו הנערים שכבר נולדו אחרי כן ולא ראו את הראשונים, נצטייר ברעתם ששני דברים הללו הם הפכים, ואי אפשר שיתאחדו באדם אחד, ר"ל זה אשר עיקר עסקו הוא בתורה ויר"ש ומצות א"א שיהא מאנשי ההתבדלות והמחאה, וכן להפך, והתוצאות ממצב זה רעות הן מאד, כאשר עינינו רואות כיום הוה.

סיבה שניה: המצב העולמי נשתנה כולו מזמנו של מהר"ר חיים ז"פ זצ"ל. היהדות החרדית בחו"ל בעוה"ר איננה, הרשעים בא"י אינם איזה חלוצים פראיים, אלא מלכות בעלת מכסיסי מלכות ממש, וכשם שהללו שהורגלו בהונגאריא בהתבדלות אינם יודעים האך יתבדלו כאן בא"י, כיון שהרשעים כאן אינם מופיעים בצורה של ריפורם, כך הללו שמחשבתם עדיין נתונה במצב של ימי מהר"ח ז"פ זצ"ל, כסבורים הם שצורת ההתבדלות הוא כמו שהיתה בימיו, ולכן אינם מתבדלים מן הדברים שצריכים להתבדל, ומרעשים על הדברים שהיו עיקר בימים הישנים.

והנה שורש הכל הוא חסרון עסק התורה, כי הקליפה משתנה מדור לדור, ועל עבודה זרה נאמר חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם, ועיקר מכשול האדם הוא בשעת שינוי מצב, כגון עני והעשיר או איפכא, כי לא הורגל אלא בנסיון העניות או העשירות, ולא הורגל במצבו החדש, אבל העוסק בתורה אפילו אם יארע לו מכשול, סופו לחזור למוטב כמ"ש הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, עכ"ל.

ועוד דבר הנלע"ד הטעון תיקון, דשנינו בגמ' דברכות (דף כ' ע"א) מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא, אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בניזיקין הוי ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכו', ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן, אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשינן אקדושת השם, כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה, אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה בארבע מאה זוזי, א"ל מה שמך, אמרה ליה מתון, אמר לה מתון